

בבא מציעא צה

משה שווערד

1. חדושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף צד עמוד ב

והאי או מיבעי ליה לחלק דסד"א עד דמתברא ומתה לא מיחייב. פירוש לאו למימר דסד"א דבמתה לחודה לא מיחייב דהא ליכא למימר כלל, אלא דהוה ס"ד דלא מחייב בשבורה לחוד, וא"ת והא נמי היכי אפשר למימר דא"כ לא ליכתוב רחמנא שבורה כלל וממילא ידענא דדוקא במתה דכתב קרא חייב אבל בשבורה פטור דמהיכא תיתי חיובא, וכי תימא דהוה אמינא מה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא, השתא לא הוה ידעינן ההוא טעמא עד מסקנא, ויש לומר דלעולם הוה אמינא דבמתה חייב ובשבורה פטור, ובדין הוי דלא בעי למיכתב אלא מתה, אלא דכיון דאדכר קרא שבורה ומתה בפטורא דש"ש אדכרינהו נמי בחיובא דשואל, כן תירץ מורינן ז"ל.

2. שערים מצויינים בהלכה

שואל דחייב. ובתשו' הגרע"א (סי' קפו) תירץ, דמשו"ה כתיב ונשברה ומתה, לומר דבכה"ג דמתה אח"כ חייב גם על השבירה, לחייבו כשעת השבירה, ואם ע"י השבירה נפחת מדמיו ואח"כ מתה דחייב לשלם כשעת השבירה, דשבירה התחלת מיתה היא. ועי' מש"כ בהגהות הרש"ש.	האי או מיבעי ליה לחלק דסד"א עד דמתברא ומתה לא מחייב. מפרש בחי' הריטב"א (החדשות) לאו למימר דסד"א דבמתה לחוד לא מחייב, אלא דהוה ס"ד דלא מחייב בשבורה לחוד, והקשה דא"כ לא לכתוב רחמנא שבורה כלל, וממילא ידעינן דדוקא במתה חייב ובשבורה פטור, ותירץ כיון דכתבה התורה שבורה ומתה דש"ש פטור, כתבה נמי לגבי
--	--

3. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף צד עמוד ב

הרש"ש מפרש סד"א עד דמתברא ומתה לא מחייב הכוונה שרק חייב אם מתה מחמת שבירה ולא אם מתה מעצמה, משום שתולים שגם בבית הבעלים היתה מתה, דמלאך המות מה לי הכא מה לי התם. ולפ"ז נשברה לחוד גם לפי המקשן יהיה חייב. והתרצן תירץ דא"כ לכתוב נשברה בלבד וממילא ידעינן ג"כ מתה מחמת שבירה.

4. תוספות מסכת בבא מציעא דף צה עמוד א ד"ה דאפשר למיטרח

דאפשר למיטרח ואתוויי - וא"ת ונילף משבויה וי"ל דשבויה לא אפשר כולי האי למיטרח ואתוויי.

5. תוספות רא"ש על בבא מציעא דף צה/א

דלא אפשר למטרח ולא תוויי. וא"ת ונילף משבויה דאפשר למטרח ואתוויי, וי"ל דלא אפשר למטרח ולא תוויי כולי האי כיון שבחזקה לקחה:

6. חדושי הריטב"א (מיוחס לו) מסכת בבא מציעא דף צה עמוד א

תאמר בגניבה ואבידה דאפשר למטרח ואתוויי. וא"ת ונילף משבויה דאיתא בשואל דאפשר למטרח ואתוויי ואפילו הכי חייב אף אני אביא גנבה ואבדה. וי"ל דאכתי לא דמי לגנבה ואבדה דהתם הוא דאפשר למטרח ואיתוויי כיון שלא גנב בעיניו אבל שבאוה ליסטים לא אפשר למטרח ואתוויי דסבר כיון שבפני גזלה ממני תו לא מצי פריק לה והסח דעתיה מיניה:

7. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף צה עמוד א

ג] גניבה ואבידה בשואל מנא לן - הריב"ש [סימן רעט] מעיר למה בעיני ילפותא לחייב שואל בגניבה ואבידה, הרי לכל שואל יש גם דין שומר שכר כיון שנהנה מהחפץ. ומתוך שבכל שוכר הוסכם ביניהם שהשכר הוא תמורת השמירה, אבל בשואל הוסכם ביניהם שמשאיל בחינם, ואינו מתנה שנותן ההנאה תמורת השמירה. עוד תירץ ששואל חייב באונסין כיון שכל ההנאה שלו, ואם השואל יתחייב בשמירה, אפשר שאין כל

ההנאה שלו אלא הוי כשומר שכר שלשניהם איכא הנאה, ולכן פריך כיון שהתורה חייבה באונסין אפשר שהתורה פוטרנו משמירה, ופטור מגניבה ואבידה.

8. שערים מצויינים בהלכה

גניבה ואבידה בשואל לחיובא מנא לן. ע"י בשו"ת הריב"ש (סי' רעט) דלכאורה כל שואל שומר שכר הוא, דהנאת שאלה חשיבא שכר על השמירה כדאמרינן גבי שמור לי ואשאיך, וכתב דהכא אמרי' ק"ו משומר שכר, ולא קאמר שהוא שומר שכר, ולא דמי לשמור לי ואשאיך, דשאני התם שפסק בפירוש להיות זה שכרו על השמירה וכו', ואם באנו לחייב שואל בגנבה משום הנאה שיש לו, ומדין שומר שכר, היה לנו לפוטרו מן האונסין, אלא כיון שהוא שואל ונהנה בה, אע"פ שלא קבל עליו שמירתה, חייבתו תורה באונסין משא"כ בש"ש, ואולי כיון שחייבתו תורה באונסין פטרתו מגניבה, אלא שאנו באין לחייבו מדין ק"ו כו'

9. תוספות מסכת בבא מציעא דף צה עמוד א ד"ה הניחא למאן

הניחא למאן דאית ליה דיו - תימה דבפרק כיצד הרגל (ב"ק דף כה.) מוכח דהיכא דלא מיפרך ק"ו דלכ"ע אמרינן דיו והכא לא מיפרך וי"ל משום דהתם ס"ד מעיקרא דפליגי אפי' היכא דלא מיפרך קאמר הניחא כו' וה"נ אשכחן לעיל בפ"ק (דף טו:) ובהמקבל (לקמן דף קי:): דקאמר הניחא למ"ד דמצי לוקח מסלק ליה לבע"ח אלא למ"ד דלא מצי מסלק לי' מאי איכא למימר והיינו רמי בר חמא דסבר מעיקרא בריש מי שהיה נשוי (כתובות דף צא:): למימר דלא מצי מסלק ליה ולא קאי הכי ואפילו הכי קאמר אלא למ"ד כו'.

• חדושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף צה עמוד א

הניחא למאן דאית ליה דיו. הקשו בתוס' דהא הכא כי אמרינן דיו לא מיפרך ק"ו דהא אהני לחייב שואל בגנבה ואבדה שלא בבעלים, וקיי"ל דכל היכא דלא מיפרך ק"ו דכו"ע אמרינן דיו, תירצו בתוס' דקושיין הכא למאי דס"ד מעיקרא בפ' כיצד דאפי' היכא דלא מיפרך ק"ו לא אמרינן דיו.

10. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף צה עמוד א

ה] הניחא למאן דאית ליה דיו אלא למאן דלית ליה דיו מאי איכא למימר - הרש"ש מקשה שהכא לא דמי כלל למחלוקת אם אומרים דיו, דבב"ק (כה א) נחלקו ר' טרפון ורבנן אם ילפינן קרן בחצר הניזק בק"ו משן ורגל שחייב נזק שלם או אומרים דיו לחייב חצי נזק כמו קרן ברה"ר, ובזה קאמר ר' טרפון שילפינן שקרן ברשות הניזק חייב נזק שלם כמו שן ורגל, אבל כאן לא מצינו בשום צד חיוב בבעלים וא"כ מהיכי תייתי לחייב שואל בבעלים בגניבה ואבידה.

בשי' ר' אלחנן [סימן כב] תירץ [וכע"ז כתב האילת השחר] שגם שואל בבעלים אית ליה דין שואל אלא שהתורה חידשה בו פטור [וזה מובן יותר אם נאמר שהוי פטור מתשלומים ולא משמירה], וממילא אם השואל חייב בגניבה ואבידה בסתמא חייב גם בבעלים, וצריכים ילפותא כדי לפוטרו, ולמאן דלית ליה דיו אין לנו ילפותא לפוטרו.

11. תוספות מסכת בבא מציעא דף צה עמוד א ד"ה איתמר פשיעה

איתמר פשיעה בבעלים - פסק ר"ח דפטור מטעם דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל אף על גב דהוי חומרא לגבי מפקיד מכל מקום חשיב קולא לפטור המוחזק כדאמרי' ספק ממונא לקולא ויש

להביא ראי' לדבריו דבפ' העור והרוטב (חולין דף קיח:) פליגי רב ורבי יוחנן וסבר רבי יוחנן דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו וקיימא לן כר' יוחנן ומיהו למאי דמוקי התם דפליגי בסברא אין ראייה ועוד דאפשר למ"ד מקרא נדרש לפניו או אין נדרש לא אמרינן כן בכל מקום ומה שהקשה בהאומנין (לעיל דף פא:) וכן לקמן בפירקין (דף צז.) אלא למ"ד פשיעה בבעלים חייב אמאי איכסיף לא משום שכן הלכה אלא שלא יקשה לדידיה מאמוראים ראשונים.

12. שערים מצויינים בהלכה

פשיעה בבעלים. כתב במאירי לקמן (ע"ב) פשיעה בבעלים פטור בכל השומרינן, ובלבד שלא יהא פושע כל כך שיהא כמזיק בידים. וכזה כתב בכס"מ (שכירות פ"א ה"ד) דפטור מדין פשיעה בבעלים היינו כשהניחה ולא שמרה, אבל אם הזיקה בידים פשיטא דחייב, וכ"כ המ"מ (שם פ"ב ה"ג) בדעת הראב"ד שמזיק בבעלים חייב, והביא בשם הרמב"ן והרשב"א לעיל (נו:): דפושע לאו מזיק הוא, שהרי פשיעה בבעלים פטור, ואילו מזיק

בבעלים חייב. [ומש"כ הרא"ש לעיל (פ"ד סי' כא) בשם הראב"ד ורמב"ן דפטור — כבר כתב הב"ח (סי' סו) שזה ט"ס, וצ"ל הרמ"ה והרמב"ם, ועיי"ש בחידושי הגהות (ס"ק כא) ובש"ך (ס"ק קכו) מש"כ בזה], וברעת הרמב"ם (שאלה פ"ב ה"ח) כתב, שהפושע הוא כמזיק כמש"כ הרמב"ם בעצמו (שכירות שם). ובש"ך (סי' סו ס"ק קכו) כתב, דאין כוונת הרמב"ם דפושע מזיק ממש הוא אלא שהוא כמו מזיק, לענין שמן הסברא חייב פושע אפי' בלא קרא. ועיי' במעיני החכמה (צו. ד"ה השותפין) בדעת הרמב"ם, דהא דפושע מזיק הוא, היינו מאחר שקיבל עליו לשמור ופושע מזיק הוא, אבל כשבעליו עמו נסתלק חיוב שמירה ממנו, ומי שלא קיבל חיוב שמירה שאינו מוטל עליו לשמור אינו בגדר מזיק כלל וכו'. ועיי' בחי' הריטב"א (הישנות, לעיל צג: ד"ה מאי) בדעת הרמב"ם. ועיי' בב"י (חור"מ סי' סו-מ, וסי' שא-א, וסי' שמו-יא). ועיי' באוה"ח הקדוש (משפטים כב-ח) שכתב בדעת הרמב"ם, שאף שפושע נחשב כמזיק, מ"מ פטור על הפשיעה כשבעליו עמו מגזירת הכתוב וכו' [ועיי"ש מש"כ עפ"ז שאין לפטור עצמו לעוה"ב בטענה של בעליו עמו].

ועיי' ברמב"ם (אישות פכ"א ה"ט) דאשה ששברה כלים בעת מלאכתה פטור מתקנת חכמים, והשיג עליו הראב"ד דמן הדין פטורה שזה פשיעה בבעלים [וכתבנו מזה לעיל צד. ד"ה משנה], והקשה במשל"מ שהרי הראב"ד מחייב מזיק בבעלים, וכתב שיש לחלק בין מזיק שלא בכוונה כאשה הנ"ל שזה בכלל פשיעה בבעלים ופטור, למזיק בכוונה כר' עיי"ש. ועיי' בפת"ש (סי' קצו ס"ק יג) באדיכות בשם כמה פוסקים. ועיי' בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' קסה) ונתיבות (רס"י שא) ושו"ת שו"מ (מהד"ג ח"ב סי' יח) ודברי גאונים (כלל צו-עה) ושו"ת משנת ר' אהרן (סי' עד) ושו"ת קנין תורה (ח"ג סי' סו). כתב בנתיבות (סי' רצא ס"ק לד) דאע"ג דשומר בבעלים פטור מכלום אפי' פשע בדבר ששמו, מ"מ דין שומר עליו להיות חייב בשליחות יד כדין שומר, דלא מיעטיה רחמנא אלא מדין שומר רק מדין תשלומין, כדמוכח בגמ' לעיל (מא:): כו', [ונראה דה"ה דחייב

לישבע שבועת שומרין שאינה ברשותו אף שהיה בבעלים, דמדין שומרים לא אימעט, והשיג על הקצוה"ח (ס"ק יח) ע"ש, ושבועה שלא פשעתי בה שפיר קאמר בירושלמי דפטור, כיון דס"ל פשיעה בבעלים פטור. ושוב מצא כן בב"י (סי' ס"ב ד"ה ובתשובה אחרת) בשם תשו' הרשב"א (ת"כ סי' קט), דאפילו בשמירה בבעלים חייב בשליחות יד ובשבועה שלא שלח בה יד, ע"ש. ובמנ"ח (מצוה נו) הסכים להנתיבות ע"ש. ובחזו"א (שכירות פ"א ה"ד) משמע שהסכים להקצות. ועי' בשטמ"ק לעיל (מא: ו) ומאירי (כ"ק יא:) ופנ"י לעיל (מב. תוד"ה אמר) ואור שמח (גניבה פ"ד ה"י, ושכירות פ"ב ה"ח). ועי' בצפנת פענח (כללי התורה והמצוות ח"ב ד"ה שאלה) שנסתפק בדין שאילה בבעלים אם יש לו דין שואל אלא דהתורה פטרה אותו, או שאינו שואל כלל. ועי' ביד דוד (ד"ה שואל) ובמעייני החכמה (צו. ד"ה שותפין).

13. שעורי ר' דוד מסכת בבא מציעא דף צה עמוד א

רלו) בדין פשיעה מטעם מזיק לענין עשו"ק ובעליו עמו

גמ' איתמר, פשיעה בבעלים, פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אמר חייב, וחד אמר פטור וכו'. וכן פסק הרמב"ם (פ"א מהל' שכירות ה"ג) דבעליו עמו פטור אפ"ל אם פשע. והנה הרמב"ם (פ"ב מהל' שכירות ה"ג) כתב, דהא דעבדים שטרות וקרקעות נתמעטו מדין שומרים, היינו דוקא לענין גניבה ואבידה ואונסין דשומר חנם פטור משבועה, ושומר שכר פטור מלשלם, אבל אם פשע חייב לשלם שכל הפושע מזיק הוא, ואין הפרש בין דין המזיק קרקע לדין המזיק מטלטלין ע"ש. והראב"ד השיג עליו, דאם פושע הוא מזיק למה פשיעה בבעלים פטור, אלא ודאי מוכח דאין הפושע מזיק, ע"ש.

וביאר הגר"ח שיטת הרמב"ם [הובא בברכ"ש (כ"ק סי' ל"ב סק"ד)] דהנה בשומרים יש שני חיובים: א) חיוב שמירה, ב) חיוב תשלומין. והא דנתמעטו עבדים שטרות וקרקעות היינו רק מהחיוב תשלומין, אבל לא מדין חיוב השמירה, דזה ודאי דישגם בדין שמירה, ורק דהוי גזה"כ דפטורין מתשלומין.

אבל דין פטור דבעליו עמו היינו בנעשה עי"ז דין חלות פטור בהשמירה גופא.

[וביאר הברכ"ש שם, דאין הכונה דהוי פטור דלא נעשה שומר כלל, דודאי אף בבעליו עמו חל עליו דיני שומרים, ורק דעי"ז דבעליו עמו נעשה חלות דין פטור בהשמירה, ויש כאן חלות חיוב שמירה ודין הפוטר בהשמירה]. ובוה מבואר היטב דברי הרמב"ם, דזה ודאי דהא דכתב הרמב"ם דפושע חייב מדין מזיק שייך רק גבי שומרים, דהא באמת [פשיעה הוי רק גרמא בעלמא] ומי שאינו שומר אין עליו דין מזיק רק ע"י מזיק בידים, ולא שייך לחייב על פשיעה, ורק גבי שומר חדשה תורה דפשיעה הוי ג"כ בכלל הפרשה דמכה בהמה ישלמנה, כמו מזיק בידים. ולכן דוקא גבי עבדים שטרות וקרקעות דלא נתמעטו מחיוב שמירה רק מדין התשלומין שפיר כתב הרמב"ם דחייבים על פשיעה, דכיון דיש בהם דין שומר, ממילא דגם בהם יש הגזה"כ דפשיעה הוי מזיק וממילא יש לחייבו מדין מזיק.

אבל גבי בעליו עמו, דדין הפטור הוא בהשמירה עצמה דהוי כאיש אחר שאינו שומר, לא שייך לחייב על הפשיעה מדין מזיק, כיון דהא דין מזיק בעלמא הוי דוקא בידים ולא ע"י פשיעה כמ"ש. ובוה ביאר הברכ"ש שם הא דפליגי אמוראי בירושלמי אם גבי בעליו עמו יש חיוב שבועת השומרים, דאף דפטור מלשלם, מ"מ האם חייב לישבע שבועת התורה שאינה ברשותו או דאין חייב שבועה כלל.

והיינו דהמ"ד דסובר דפטור אף משבועה סובר כמ"ש, דפטור בעליו עמו הוי פטור בעצם שמירתו דהוי כאינו שומר כלל, ולכן ממילא גם חיוב שבועה אין עליו, דנמצא דפטור עצמו בטענה שאינו שומר כלל, דבאופן זה ליכא שבועה, דהוי כאומר שכורה מתה דטוען שאינו שואל כלל דלא חייבה התורה שבועת השומרים כמ"ש תוס' לקמן (דף כז ב), ולכן גם בבעליו עמו דפטור עצמו שאינו שומר, אינו חייב שבועה.

14. חדושי הריטב"א (מיוחס לו) מסכת בבא מציעא דף צה עמוד א

כי כתב אם בעליו עמו אשואל ושומר שכר אהנך חיובי דכתב בהו הוא דכתב. וכת"א כ"כ אבדה בשומר שכר דפטור בבעלים מנא לן(נ) דהא איכא מקום וקרא דאם בעליו לא קאי אלא חיובי דכתיבי. י"ל דשאני התם דדרשינן קל וחומר מגניבה דכתב בשומר שכר עצמו וההיא פטורה בבעלים והוה כאילו כתיבה בהדיה בשומר שכר ואכולהו קאי בעליו עמו. אבל הכא דדרשינן קל וחומר משומר חנם לחיובא שהוא לפני פניו וגם בעליו עמו לא קאי גבה. וכת"א הכא במתני' נדרש ק"ו מגופייהו דהשתא בגנבה חייב בפשיעה לא כ"ש. י"ל דאשכחן דכתיב' פשיעה בהדיה בשומר חנם מיירי אית לן למידרש ק"ו ומאן דאמר פטור קסבר כו' וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון כדאמרינן לעיל גבי גנבה ואבדה בשואל:

15. מהר"ץ חיות מסכת בבא מציעא דף צה עמוד ב

גמ' דכתיבא בהדיא קתני דאתיא מדרשא לא קתני. נ"ב לכאורה מצינו להיפך בש"ס (גדרים ג ע"א יבמות ב ע"א) אידי דאתיא מדרשא חביבא ליה לתנא לפרש אולם ראיתי בס' קנאת סופרים להר"ח קאזיס שורש ב מובא ביד מלאכי סי' יא שדקדק מה דקאמר אידי דאתיא מדרשא חביבא ליה ולא קאמר חשיבא ליה משום דדבר שאדם מוציא בהקש שכלו וחקירתו חביב לו הרבה מפני שמתכבד בו יותר ע"ש וא"כ ניחא היכא ששונה במשנה הן המפורש בהדיא והן מה שנלמד מדרשא אז מקדים מה דנלמד מדרשא שחביב שהוא בא וחקרו אבל בודאי מה דכתיבא בהדיא חשיבא ליה וקתני רק אלו והשאר לא קתני התנא כיון דלא נאמרו בפירוש:

16. שערים מצויינים בהלכה

לה, והשאר לא קתני. [וביד דור (סנהדרין פ"ז מ"ג) כתב דדוקא בתנאים אמרינן אידי דאתיא מדרשא חביבא ליה. ועי' מה שכתבנו במס' יבמות (כ. ד"ה כיון) ובמס' ב"ב (קח: ד"ה אידי).]

17. שיטה מקובצת מסכת בבא מציעא דף צה עמוד ב

סברוהא דא מני רבי יהודה היא וכו'. [1] פירוש מדקא סבר סתם ברייתא רבי יהודה היא. [2] אי נמי שהיה מקובל דברייתא זו אתיא כרבי יהודה ולא משום דהלכתא הכי דשוכר כשומר שכר דמי דאי לאו הכי מאי אהדר ליה איבעית אימא כדמחליף הא לכולי עלמא הלכתא כשומר שכר דמי ומאי אהני ליה חלופא דרבה בר אבוב:

18. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף צה עמוד ב

[ד] א"ר המנונא לעולם הוא חייב עד שתהא פרה וחורש בה חמור ומחמר אחריה ועד שיהו בעלים משעת שאלה ועד שעת שכורה ומתה - לפי סברת החינוך [מצוה ס הנ"ל צד. אות א] שהטעם שהתורה פוטרת בבעלה עמו הוי כיון שהבעלים נמצאים שם הם יכולים לשמור [וכן ביאר הגר"א באדרת אליהו שמות כב - יב], מובן היטב סברת רב המנונא שבעינן שהבעלים יהיו עמו גם בזמן האונס, וכ"כ המשך חכמה [פרשת משפטים ד"ה אם].

19. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף צה עמוד ב

[ה] א"ר המנונא לעולם הוא חייב עד שתהא פרה וחורש בה חמור ומחמר אחריה ועד שיהו בעלים משעת שאלה ועד שעת שכורה ומתה - [1] מדברי רש"י [ד"ה ועוד וד"ה תיבתא] מבואר שרב המנונא חידש שני דינים, א.

בעינין שהבעלים יתעסקו באותה מלאכה כמו הבהמה, ב. בעינין שהבעלים יהיו עמו גם בזמן האונס. ולכן רש"י פירש שיש תיובתא על הדין הראשון מהברייתא הראשונה, ויש תיובתא על הדין השני מהברייתא השניה והשלישית.

[2] ר' פרץ והריטב"א חולקים על רש"י ומפרשים ששני הדינים תלויים זה בזה, דכיון שבעינין שיהיה עמו באותה מלאכה ממילא לא מספיק שהיה עמו בזמן השאלה, והברייתא שכתבה שמספיק שיהיה עמו בזמן השאלה, וא"צ כלל שיהיה עמו בזמן המלאכה, על כרחך חולקת על הדין שבעינין שיהיה עמו באותה מלאכה.

20. חדושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף צה עמוד ב

אביי סבר לה כרבי יאשיה. כולה פשוטה היא וקראי בעלמא דרשינן כדפירש"י ולא מתני אתא, וא"ת ולאביי אליבא דרבי יאשיה דמפיק קרא דפטורא לחיובא וקרא דחיובא לפטורא א"כ מתני' דלא כרבי (יונתן) [יאשיה] דאילו תנא דמתני' מקרא דפטורא נקיט לפטורא ומקרא דחיובא לחיובא, י"ל דהא לא קשיא דאמר לך אביי דתנא לא דק ונקיט קראי כפשטיהו, ואורחא דתנא הוא דלא למידק בהכי כדכתיבנא בכמה דוכתי.

21. חדושי הר"ן על בבא מציעא דף צה/ב

ולענין פסק הלכה בפלוגתייהו דר' יאשיה ור' יונתן קיי"ל כר' יונתן דמשמע שניהם כאחד ומשמע אחד אחד בפ"ע דכיון דפליגי אביי ורבא בפלוגתייהו ורבא ס"ל ומתריץ לקראי כר' יונתן נקטינן כוותיה דכל אביי ורבא הלכתא כרבא בר מיע"ל קג"ם, וכך ראיתי לרשב"א ז"ל בתשובה, ומתני' נמי כר' יונתן דייקא דקא נקיט אם בעליו עמו לא ישלם לפטורא ובעליו אין עמו שלם ישלם לחיובא:

22. שערים מצויינים בהלכה

וכתב בשו"ת תשובה מאהבה (סי' קנז) דאף שסתמו בשו"ע (יו"ד סי' רנז, וסי' רכח) דהלכה כר' יונתן, נוע"ע במאמר הבא מדברי הרמ"א בסי' רטז ס"ז, ועיי"ש בביאור הגר"א שם סק"כ, וכן נראה מדברי התוס' (חולין עט. ד"ה עייל), מ"מ עם כל זה אין הלכה זו מבוררת כל כך לכל הפוסקים, ועיי' בשו"ת שער אפרים (סי' קלג), ובתוס' במס' ב"ק (שם) מבואר דהלכה זו רופפת, נוע"ע בתוס' זבחים קז. ד"ה מאין, וענינים אלו ארוכים ורחבים גבוהים ועמוקים. ובשו"ת הגרע"א (סי' קכט) ושו"ת בית שלמה (או"ח סוסי"י עג) כתבו דהוא ספיקא דדינא. ועיי' בשו"ת (מערי"ו כלל ו) שהאריך לתמוה על כמה פוסקים שכתבו דלא נתברר ההלכה בזה, והרי בתוס' ורא"ש ורשב"א וריטב"א כתוב בהדיא דקיי"ל כר' יונתן

1. הערות הגר"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף צה עמוד ב

בהא דמתנה ש"ח להיות כשואל. האחרונים דנים האם שואל יכול להתחייב במתה מחמת מלאכה, וה"ה בבעלים. וכתב בקצוה"ח (סי' ש"מ, סק"א) דלעיל בתוס' דף נ"ח. ד"ה אמר משמע דבהיא הנאה נעשה כשואל, משמע שיותר משואל לא שייך. ותמוה מאד. והרי לר' יהודה אפשר להתנות בדבר שבממון. וכשמתנה בפירוש למה לא מהני, ומהתוס' שהביא הקצוה"ח אין שום ראיה דהם דברו בסתמא.

2. דף על הדף מסכת בבא מציעא דף צה עמוד א

בגמ': מקרא נדרש לפניו. בתפארת שלמה (ליקוטים) עמד על מה שאומרים בקידוש ליל שבת, 'אשר קדשנו במצותיו ורצה בנו ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו וכו', ומסיים, 'באהבה וברצון הנחלתנו'. ושתי הלשונות הללו נראים לכאורה כפולים.

אך הנה מצינו בגמרא מקרא נדרש לפניו ולאחריו. והלא זה הדבר גם כן נמצא אצל ענין שבת ומעלות הצדיקים שהם נקראים שבת כנודע וכו', והנה כל הצדיקים נקראים שבת על ידי האור הגנוז לצדיקים ביום השבת הנמשך להם מאור השבת, ושבת הוא הנדרש לפניו ולאחריו כי מקדושת השבת נמשך לימי השבוע שלפניו דה"ו, ולימים שלאחריו אב"ג כנודע.

ושורש קדושתו של שבת הוא מאור הגנוז הראשון, ואור הגדול העתיד להיות בבנין אריאל, שזהו שבת מעין עולם הבא שבת הגדול. ועל שתי השבתות האלו אנו אומרים, 'אשר קדשנו במצותיו ורצה בנו', פירוש עשה רצון בנו לעבודתו יתברך שמו על ידי 'ושבת קדשו' אור הגנוז, 'באהבה וברצון הנחילנו זכר למעשה בראשית', ואחר כך 'ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו', היא השבת העתידה ינחילנו ליום שכולו שבת במהרה בימינו אמן.

3. דף על הדף מסכת בבא מציעא דף צה עמוד א

בגמ': פשיעה בבעלים אם פטור או חייב. הנה כתיב "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו" (במדבר כג, כא) "א-ל מוציאם ממצרים וגו'" (במדבר כג, כב).

ראיתי בשם הגה"ק מאוסטרובצה זצ"ל שביאר בזה, דהנה מצינו בספרים, שלפיכך מוחל הקדוש ברוך הוא לעוונותיהם של ישראל משום שהם דבוקים בו והרי זה בבחינת "בעליו עמו", והלא אמרה תורה "אם בעליו עמו לא ישלם".

אולם באמת לא דיברה התורה אלא בשואל, שהוא פטור מאונסין אם בעליו עמו, ואילו אם גם בפשיעה בבעלים פטור - דבר זה שנוי במחלוקת וענין זה תלוי בשאלה אם אומרים מקרא נדרש לפניו ולפני פניו. לפי שדין פשיעה כתוב אצל שומר חינום שהוא קודם לפני הדין של שואל, ואם מקרא נדרש לפניו מתייחס הדין של "אם בעליו עמו לא ישלם" גם על פשיעה כמבואר בגמ' כאן.

והנה בגזירה של גלות מצרים נאמר "גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה". הרי פשוטו של מקרא הוא, שענוי הגלות יארך ארבע מאות שנה. אך כיון שבני ישראל נשתחררו משיעבוד מצרים לפני המועד של ארבע מאות שנה, יש להסיק כי המועד הזה מתייחס לאו דוקא על "וענו אותם" אלא על הפסוק שלפני זה "גר יהיה זרעך", ואכן כך היו הדברים, שכן מלידתו של יצחק, שאז התחילה נדידתם של האבות ועד יציאת מצרים עברו ארבע מאות שנה.

לפיכך אומר הכתוב "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל" כי "ה' אלקיו עמו" והרי זה איפוא "בעליו עמו". אך נשאלת השאלה, מי אמר שאפילו פשיעה בבעלים גם כן פטור, הלוא הדין נאמר רק לגבי שואל?

על כן באה התשובה - "א - ל מוציאם ממצרים" כיון שרואים אנו כי הוציא השי"ת את בני ישראל ממצרים לפני המועד הנקבע. הרי עלינו להסיק מזה כי המועד של ארבע מאות שנה מתייחס על הפסוק הקודם ה"גר יהיה זרעך", ואנו למדים איפוא שמקרא נדרש לפניו, וממילא גם פשיעה בבעלים פטור, לפי שדין "בעליו עמו" נדרש על הפרשה הקודמת של פשיעה עכד"ק.

וחשבתי להוסיף בזה, שלפיכך כתוב "א - ל מוציאם ממצרים", ולא "א - ל מוציא ממצרים" כמו שכתוב בפסוק (כד, ח), והטעם, שאע"פ שהיו הרבה בני ישראל שהיו עוד במ"ט שערי טומאה, והיו בבחינת פשיעה, עם כל זה כיון שהיה "פשיעה בבעלים", שהאמינו בה', יצאו ממצרים. ולפיכך כתוב "מוציאם" שהיו מחולקים ורבים, ולא אחד, לא בבחינת "מוציאו" לשון יחיד ודו"ק. (וללוי אמר)